

ZAKLJUČCI 31. ONLINE SAVETETOVANJA VETERINARA SRBIJE

1. U prezentovanim radovima prikazane su aktivnostima veterinarskih institucije (Naučni institut za veterinarstvo „Novi Sad“, Veterinarski specijalistički institut „Niš“, Veterinarski specijalistički institut „Kraljevo“ i Veterinarski specijalistički institut „Šabac“), koje su bile angažovane na poslovima dijagnostike prisustva koronavirusa u uzorcima poreklom od ljudi iz Srbije, primenom metode real time RT-PCR-a. U ovim radovima, su prikazani ostvareni rezultati tokom sprovedenih laboratorijskih ispitivanja, posebno apostrofirajući, način i kvalitet saradnje, sa epidemiološkim i mikrobiološkim institucijama ministarstva zdravlja Srbije.
2. Navedene veterinarske institucije su svojim „brzim“ (u svega par dana) ovladavanjem primene dijagnostičke metode za ispitivanje prisustva koronavirusa u uzorcima ljudi, omogućile da se rasterete prenatrpani postojeći dijagnostički kapaciteti medicinskih ustanova u Srbiji, posebno na samom početku pandemije. Time je sa uspehom dobijeno dragoceno vreme u samom početku pandemije koronavirusom, koje je potrošeno za „urgentan razvoj dodatnih dijagnostičkih kapaciteta medicinskih laboratorija“, čime je omogućen nesmetan rad medicinskih epidemioloških ustanova u Srbiji.
3. Iz svega iznetog, još jednom je, u praktičnim uslovima pandemije, dokazano da koncept „jednog zdravlja“ („One health“), nema alternativu i da se postignuti i ostvareni model i nivo saradnje sa humanom medicinom mora očuvati i unaprediti u budućim vremenima, koja će svakako doneti i nove izazove na polju očuvanja zdravlja ljudi i životinja.
4. Pored toga, VSI „Kraljevo“ je prezentovao i svoja ispitivanja, koja je sa uspehom obavio tokom postojeće pandemije, i to na polju sekvenciranja koronavirusa poreklom od inficiranih ljudi u Srbiji, i to primenom jedne od najnovijih „platformi“ za sekvenciranje – takozvanog „NGS sekvenciranja“ (New generation sequencing). Obzirom da je VSI „Kraljevo“, u svojoj laboratoriji, prvi u našoj zemlji, obavio ovu vrstu biomolekularnih ispitivanja na koronavirusu poreklom iz Srbije, dao je veliki i neizmeran doprinos medicinskoj epidemiologiji, stvarajući preduslove za rad najnovije i najmodernije grane medicinske epidemiologije („molekularna epidemiologija“), koja predstavlja najvažniji „alat“ za sadašnje i buduće praćenje puteva unošenja i širenja koronavirusa u Srbiji (ali i svetu) u aktuelnoj pandemiji.
5. Napomenuto je, da rezultati pomenutog sekvenciranja obavljenog u VSI „Kraljevo“, predstavljaju trajan doprinos celokupnoj svetskoj naučnoj zajednici koja se bavi karakterizacijom aktuelnog koronavirusa, odnosno pojavi njegovih potencijalnih mutacija, čime se stvaraju i preduslovi za izbor najefikasnije vakcine, kada se ista bude pojavila. Posebno je apostrofirano, da su svi sekvencirani kompletni genomi koronavirusa poreklom iz Srbije, deponovani u 2 najveće „otvorene“ svetske banke gena, čime Srbija nije više samo pasivni korisnik, već i aktivni učesnik u izučavanju genoma i mutacija aktuelnog koronavirusa.

6. Najznačajnije kontagiozne i devastirajuće zarazne bolesti životinja, kao što su AKS kod domaćih i divljih svinja, ali i KKS kod domaćih i divljih svinja, posebno nakon prestanka vakcinacije su pod stalnim aktivnim i pasivnim nadzorom. Isto tako i ND, koji se još uvek vakciniše 2020. godine, ali se razmatra prestanak vakcinacije sledeće godine, kao i BTV koji se i dalje vakciniše (ovce) su takodje pod stalnim merama kontrole (vakcinacije) i praćenja – aktivnog i pasivnog nadzora. Pri tome, maksimalno se koristi mogućnost upotrebe sredstava EU fondova. Drugih značajnijih zaraznih i zoonoznih infekcija nije bilo u značajnijoj meri tokom prethodne godine.
7. Pojava AKS u 2019. kod domaćih svinja na području grada Beograda i Podunavskog, odnosno Srednjobanatskog okruga bila je rezultat dva nezavisna unosa virusa u našu zemlju. Zahvaljujući brznoj i efikasnoj reakciji, kao i niskoj gustini populacije divljih svinja u zahvaćenim područjima nije došlo do širenja virusa sa domaćih na divlje svinje. Pojava kod divljih svinja u 2020. je bila, najverovatnije, prirodna posledica napredovanja virusa ka zapadu iz Bugarske i Rumunije. Analizom nukleotidnih sekvenci utvrđeno je da izolati virusa AKS kod domaćih i divljih svinja pripadaju CVR1, IGR-2, i MGF -1 varijanti virusa. Imajući u vidu veoma izraženu sezonalnost AKS, povremeno smirivanje situacije i pad broja dijagnostikovanih slučajeva, odnosno periode bez pojave slučajeva bolesti, treba posmatrati samo kao trenutno stanje, sa najverovatnijim pogoršanjem tokom letnjih, odnosno zimskih meseci.
8. Koronavirusi imaju veliki značaj u veterinarskoj medicini i predstavljaju stalnu pretnju po zdravlje životinja. Pored toga, koronavirusi životinja, zbog svoje adaptibilnosti, predstavljaju rizik i po zdravlje ljudi, čemu smo trenutno svedoci. Na osnovu evolucione analize utvrđeno je da trenutni pandemijski SARS-CoV-2 najbliži izolatu koronavirusa pronađenom kod slepih miševa koji se smatraju najverovatnijim izvorom ovog virusa. Prisustvo SARS-CoV-2 je detektovano i kod domaćih mačaka, tigrova, pasa i kuna u nekoliko zemalja, međutim, navedene životinje ne predstavljaju izvor infekcije za čoveka.
9. Oboljenja disajnih organa goveda su veoma značajna oblast u veterinarskoj medicini i stočarskoj ekonomiji u kojoj su dosadašnja istraživanja često pružala vrlo protivrečne podatke o raznim uticajima koji učestvuju u etiologiji što je predstavljalo teškoću u donošenju efikasnijih mera. Tehnološkim napretkom u dijagnostici, uključivanjem metagenomike u iznalaženju pravih kako primarnih, tako i sekundarnih uzročnika bolesti, u razumevanju imuno sistema i reakcija organizma na i tokom infekcije, i slično, vremenom su se otvorila nova pitanja, kako pristupa preventivi, tako i kontroli i terapiji respiratornih infekcija goveda, tako da će ova oblast još dugo biti značajna tema u veterinarskoj struci.
10. Vektorske bolesti čine sve značajniji deo u dijagnostici male prakse veterinarske medicine. Sve je više zahteva u veterinarskim ambulancama, stanicama i klinikama da se izvrše analize krvnih seruma na neku ili više vektorskih bolesti. Utvrđeno je da je najveći procenat pozitivnih nalaza na vektorske infekcije uzrokovane uzročnicima *Borrelia burgdorferi s.l.*, zatim na *Dirofiliria immitis* i *Leishmania sp.* Prilikom putovanja pasa iz Srbije u zemlje koje nisu u okviru Evrope, obavezni su pregledi na

različite uzročnike, u zavisnosti od zemlje u koju putuje. Osim babezioze, sva druga značajnija vektorska oboljenja kao što su lajmska bolest, dirofilarioza, lajšmanioza, ehrlichioza, anaplazmoza i angiostrongilozna spadaju u red zoonoznih oboljenja i time imaju uticaja na zdravlje njihovih vlasnika, odnosno na javno zdravlje u celini.

11. Problemi koji se odnose na pojavu metaboličkih poremećaja zdravlja i njihovoj dijagnostici, kao i njihovom uticaju na zdravstveni status, proizvodne sposobnosti i reproduktivnu aktivnost visokomlečnih krava su uvek aktuelni i predstavljaju uvek veliki rizik u masovnim proizvodnjama. Shodno tome, smatramo da je tema metaboličkih i proizvodnih bolesti visokomlečnih krava uvek aktuelna, pogotovo sa aspekta njenog značaja na rentabilnost i isplativost ove grane stočarstva.
12. Hrana za kućne ljubimce je posebno zanimljiva sa aspekta proizvodnje, dijetetike, kao i zakonske regulative. Pažnju zainteresovanih u postavljenim pitanjima je izazvalo i pitanje BARF hrane za kućne ljubimce (obroci na osnovi sirovog mesa eng. *Biologically Appropriate Raw Food*). Nadamo se da će se ovoj temi posvetiti pažnja i da će se u okviru zakonske regulative preciznije odrediti okviri proizvodnje ove hrane.
13. Veterinarske institucije su se pokazale kao dobri menadžeri (fakultet, instituti, veterinarske organizacije, veletrgovine) i lideri u upravljanju krizom kao što je i pandemija COVID-19. Svaka pojava zaraznih bolesti, kako ljudi, tako i životinja, ima za posledicu manju ili veću ekonomsku štetu (npr. bolest plavog jezika). Nadležni veterinarski organi treba da vrše preventivna ulaganja sredstava za sprečavanje pojave bolesti i planiraju odgovarajuća namenska sredstva za smanjenje posledica pojave bolesti;
14. Doktori veterinarske medicine su potvrdili da neposredni rad sa klijentima (stanovništvom) daje najbolje rezultate pa se kontinuiranoj edukaciji i struke i stanovništva treba pokloniti veća pažnja, kao i primeni svih elemenata menadžmenta u veterinarskoj praksi što doprinosi većoj konkurentnosti na tržištu, a time i kvalitetnijim uslugama i većoj dobiti veterinarskih subjekata.